

Romano

them

R O M S K I

S V E T

berš/leto: 10

avgust 2004, številka 21

stran 4

ROMI V PRAVNEM REDU RS

stran 17

ROMSKI TABOR 2004

ROMSKO DRUŠTVO ROMANI UNION
MURSKA SOBOTA

03
1/10 KOLOR

ROMANO THEM ROMSKI SVET

številka 21, avgust 2004

založnik

Zveza Romov Slovenije
Arhitekta Novaka 13
9000 Murska Sobota
tel.: 02 5308-100
fax: 02 5308-104

e-mail: romani.union@siol.net

ROMIC ROMSKI INFORMATIVNI CENTER
ROMSKA HATJERKA PRODUKCIJA
e-mail: romic@siol.net

odgovorni urednik
Jožek Horvat - Muc

uredniški odbor
dr. Pavla Štrukelj
Monika Sandreli
Janja Rošer
Daniel Šarkezi
Slobodan Nezirovič
Bečiri Fatmir

dopisniki
Zdravko Pilipovič, Krško
Filip Matko, Murska Sobota
Anita Cener, Serdica
Lujzi Baranja, New York
Dragoljub Acković, Beograd

prelom in tisk
Tiskarna Klar, Murska Sobota

naklada
500 izvodov

Po mnenju Ministrstva za kulturo RS št. 415-562/96, se Romano them - Romski svet šteje med proizvode za katere se plačuje 20% davek na dodano vrednost.

Izid časopisa Romano them je omogočilo
Ministrstvo za kulturo RS
in Urad za narodnosti RS

VSEBINA

<i>Državni svet RS: Zaključki posveta problematika ekonomsko-socialne integracije romov v sloveniji</i>	2
<i>Janez Obreza: Romi v pravnem redu RS</i>	4
<i>Dr. Andreja Barle Lakota: Znanje mora postati vrednota vseh etničnih skupnosti</i>	7
<i>Jožek Horvat - Muc: Položaj romske skupnosti se razlikuje med občinami</i>	10
<i>Slobodan Nezirovič: Rešitve za celostno reševanje romskega problema so dolgoročne</i>	11
<i>Fatmir BEČIRI: Romska problematika v Mariboru</i>	15
<i>Baranja Stanko - Muri: Poročilo o Romih iz občine Rogašovci</i>	16
<i>Monika Sandreli: Murska Sobota deseti romski tabor za obranjanje romske kulture in romskega jezika</i>	17
<i>Monika Sandreli: Drugačnost z glasbo in plesom</i>	18
<i>Monika Sandreli: 5. Tradicionalni dnevi romske skupnosti Vanča Vas - Borejci</i>	18
<i>Romsko društvo Romano vozo: Delavnica - Raziskovanje romskih besed</i>	19
<i>Romeo Horvat-Popo: Ministrica išče kje nastajajo problemi romov</i>	20
<i>Monika Sandreli: Kreativni prsti v glini</i>	20
<i>Romeo Horvat - Popo: MRO VOUDJURO</i>	20

Zaključki posveta problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji

Državni svet RS

1 Državni svet Republike Slovenije je 1. julija 2004 organiziral posvet na temo »Problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji«, na katerem so sodelovali državni svetniki, predstavniki posameznih ministrstev in uradov, predstavniki lokalnih skupnosti in romske skupnosti, ki so v svojih referatih in razpravah nakazali po eni strani možnosti in poti, kako doseči večjo ekonomsko-socialno integracijo Romov v Sloveniji, na drugi strani pa prikazali globino odprtih vprašanj, ki so v prvi vrsti povezana z nestrpnostjo prebivalstva do romskih skupnosti ter nestrpnostjo med Romi samimi.

2. Ocenjeno je, da je bil posvet, na katerem so bila izmenjana stališča o urejanju in načrtovanju stanovanjskega vprašanja in vprašanja naselitve Romov, strategiji vzgoje in izobraževanja Romov, socialnem položaju Romov, dostopu Romov do medijev, položaju romskih skupnosti v lokalnih okoljih, politični participaciji Romov, vključevanju Romov v programe zaposlovanja, mednarodnopravnem urejanju položaja Romov v Evropi ter o drugih aktualnih vprašanjih, primerna oblike dialoga med državo, lokalnimi skupnostmi in romsko skupnostjo za hitrejšo reševanje problematike ekonomsko-socialne integracije Romov v

sodobno družbo.

3. Država se je v zadnjem desetletju s finančno in strokovno pomočjo lokalnim skupnostim in romski skupnosti preko pristojnih ministrstev in javnih skladov v veliki meri angažirala pri reševanju romske problematike. Na področju prostorskega urejanja romskih naselij in reševanju stanovanjskega vprašanja Ministrstvo za okolje, prostor in energijo ter Stanovanjski sklad RS nudita pomoč pri pripravi občinskih prostorskih aktov, izdelavi prostorske dokumentacije za urejanje bivalnih razmer Romov, pridobivanju neprofitnih najemnih stanovanj in komunalnem opremljanju zemljišč. Na področju izobraževanja Romov so na Ministrstvu za šolstvo, znanost in šport pripravili številne programe za vključevanje romskih otrok v sistem vzgoje in izobraževanja (vrtec, osnovna šola) ter odraslih v sistem izobraževanja za pridobitev osnovnošolske ali poklicne izobrazbe. Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve in Zavod RS za zaposlovanje pripravljata programe za zaposlovanje Romov in jim s tem omogočata vključevanje v zaposlitve, Centri za socialno delo pa na osnovi socialnih programov ter Zakona o socialnem varstvu in Zakona o starševskem varstvu in družinskih prejemkih zagotavljajo Romom socialno varstvo.

4. Dejstvo je, da aktivnosti in programi, ki jih izvajajo državni organi v skladu s svojimi pristojnostmi, v praksi niso bili v zadostni meri preverjeni in zato ni podatkov, ali so programi ukrepov na posameznih področjih učinkoviti in prispevajo k večji ekonomsko-socialni integraciji Romov. Če hočemo ugotoviti, ali je bil na posameznih področjih dosežen napredek, je treba pripraviti primerjalno analizo, na podlagi katere bo mogoče primerjati sedanje stanje s situacijo iz leta 1995, ko je bil sprejet vladni program ukrepov za pomoč Romom. Če želimo, da bodo programi na posameznih področjih dajali pozitivne rezultate, je treba opredeliti tudi roke za njihovo izvedbo. Vsa resorna ministrstva in drugi državni organi morajo dosledno izvajati sprejete zakone, akte ter programe in konkretne aktivnosti, ki zadevajo problematiko Romov.

5. Stopnja življenjskih razmer in socialnega položaja Romov v Prekmurju je bistveno višja kot na Dolenjskem, kjer se Romi soočajo z visoko stopnjo brezposelnosti in nizko stopnjo izobrazbene strukture. Ne glede na to, da so problemi drugačni in jih ni možno enako reševati na Dolenjskem kot v Prekmurju, bi morala Vlada Republike Slovenije oziroma pristojne službe na osnovi pozitivnih izkušenj pri urejanju življenjskih razmer Romov v

Prekmurju uporabiti enak ali podoben pristop tudi pri urejanju teh razmer na Dolenjskem.

6. Problematika romske skupnosti na Dolenjskem, Beli krajini in Posavju je tako obsežna, da občine na teh območjih brez aktivnega vključevanja vlade ne bomo uspele rešiti problemov. Še posebej bi morala vlada ponuditi finančno in strokovno pomoč občinam, ki jo dejansko potrebujejo. Na javnih razpisih za pridobitev finančnih sredstev kot pomoč pri reševanju romske problematike na lokalni ravni bi občine z romsko populacijo morale imete ne glede na stopnjo razvitosti enake možnosti, pri čemer bi morali upoštevati razsežnost problemov v posameznih lokalnih okoljih.

7. Občine z romsko populacijo imajo večje potrebe po finančnih sredstvih, zato jim je potrebno za izvajanje dodatnih nalog zagotoviti stalen vir sredstev, in sicer z dopolnitvijo 26. člena zakona o financiranju občin. Poleg tega bi bilo potrebno spremeniti tudi 17. člen, da bi se občine lahko zadolževale tudi v večjem obsegu kot sedaj, saj predstavljajo največjo oviro pri razreševanju romskih vprašanj prav finančna sredstva. V letnih finančnih proračunih države in občin je treba zagotoviti potrebna finančna sredstva za reševanje romskih vprašanj po posameznih občinah tako kot je to zagotovljeno za manjšine.

8. Lokalne skupnosti, ki v svojih okoljih želijo legalizirati obstoječa romska naselja, imajo pri pravnem urejanju nelegalnih romskih naselij težave, saj so objekti največkrat zgrajeni na kmetijskih zemljiščih v zasebni lasti. Ker gre za enega izmed najbolj perečih problemov, bi mo-

rali občinam ponuditi finančno pomoč za pripravo prostorskih aktov za legalizacijo teh naselij in nakup kmetijskih zemljišč ter spremembo namembnosti.

9. Vlada Republike Slovenije je z imenovanjem posebne medresorske Komisije Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti začela hitreje reševati romsko problematiko, vendar bo večji napredek pri uresničevanju ukrepov za pomoč Romom v Sloveniji dosežen z zaposlovanjem strokovnjakov za romska vprašanja na vseh institucijah, ki z aktivnostmi prispevajo k urejanju življenjskih razmer Romov. Ker Vlada Republike Slovenije ne podpira predloga za ustanovitev vladnega urada za romska vprašanja s sedežem v Novem mestu, je treba zagotoviti, da Urad Vlade RS za narodnosti zaposli strokovnjaka za romska vprašanja, ki bi koordiniral posamezna področja in poskrbel, da se bodo nastali problemi s pomočjo odgovornih strokovnjakov s strani države ter občin sproti razreševali. V ta namen naj Urad Vlade RS za narodnosti odpre svojo pisarno v Novem mestu, Murski Soboti oziroma v občinah, kjer živijo Romi.

10. Potrebno je razmisliti, kako formalno urediti reprezentativnost Romov v Sloveniji, ali z globalnim zakonom ali na kakšen drug način, da bi v partnerskem odnosu država imela legalnega sogovornika. V obstoječih področnih zakonih, ki urejajo romska vprašanja, to ni urejeno. Ocenjuje pa se, da bi se romska problematika hitreje razreševala, v kolikor bi tudi Romi nastopali bolj enotno.

11. Problematika ekonomsko-socialne integracije Romov v Sloveniji bi morala biti obravnavana v Državnem zboru repub-

like Slovenije, ki s sprejemanjem državnega proračuna vpliva na usmerjanje sredstev. Ker so finančna sredstva ključni dejavnik pri razreševanju romske problematike, bi s povečanjem obsega sredstev v okviru državnega proračuna za uresničevanje programa za izboljšanje položaja Romom omogočili hitrejše urejanje te tematike.

12. Ugotavlja se, da Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport namenja precejšnja finančna sredstva za programe, ki so namenjeni izobraževanju romskih otrok, kateri pa ne dajejo pravih rezultatov, saj zelo malo otrok dokonča osemletko, zato naj vse osnovne šole, ki zaposlujejo romskega pomočnika, tekoče obveščajo pristojne občine o poteku programov izobraževanja romskih otrok in o eventualnih problemih.

13. Celovita ureditev romske problematike, upoštevajoč evropske civilizacijske norme sožitja med Romi in večinskim prebivalstvom, bo možna s partnerskim odnosom med državo, lokalnimi skupnostmi in Romi. Pri vsakdanjem konkretnem reševanju te problematike se pričakuje več strokovnosti, nadzora, doslednosti, strpnosti, razumevanja in prilagajanja nastalim situacijam s strani vladnih in občinskih služb, pripadnikov romske skupnosti ter večinskega prebivalstva. Čeprav področna zakonodaja ureja vprašanja, ki zadevajo romsko problematiko, je treba preučiti možnost za izdelavo posebnega zakona, ki bi zajel vsa odprta vprašanja, ki se nanašajo na ureditev položaja in ekonomsko-socialno integracijo romske skupnosti v Sloveniji, predvsem pa jasno opredelil vlogo državnih organov, lokalnih skupnosti in romske etnične skupnosti.

Romi v pravnem redu RS

Janez Obreza,

direktor Urada Vlade Republike Slovenije za narodnosti

Poudaril je, da bomo sožitje med večinskim prebivalstvom in Romi dosegli le z dialogom. Da bomo ustvarili multikulturno družbo in socialno integrirali Rome v obstoječo družbo, je potrebno obojestransko spoštovanje vrednot, tako vrednot večinskega prebivalstva (predvsem upoštevanje nedotakljivosti zasebne lastnine) s strani Romov, kot tudi spoštovanje vrednot romske kulture s strani večinskega prebivalstva. Problemov in napetosti bo manj, če se bomo vsi trudili in zahtevali, da državni organi in organi lokalnih skupnosti izvajajo svoja pooblastila in opravljajo svojo vlogo v skladu s predpisi, ne glede na to, ali gre za pripadnike večinskega prebivalstva, Romov ali katerekoli druge narodnosti.

Ocenjuje se, da živi v Republiki Sloveniji med 7 in 10.000 Romov, po podatkih Centrov za socialno delo naj bi bilo 6.264 Romov, po podatkih občin pa 6.448 Romov. V 25-ih občinah je 90 naselij, v Občini Žužemberk, kjer je bilo pred časom eno naselje, pa so se romi izselili. Pri zadnjem popisu prebivalstva se je za Rome glede na pripadnost opredelilo 3.246 prebivalcev, kar je 30,5 % več kot leta 1991, glede na uporabo materinega jezika pa 3.834 prebivalcev. V vrtcih je 157 romskih otrok vključenih v homogene oddelke, za heterogene oddelke ni podatkov. Osnovno šolo obiskuje 1.349 romskih otrok, in sicer 1.223 otrok je vključenih v redni program, 126 otrok pa obiskuje šolo s prilagojenim programom.

V Prekmurju obiskuje srednjo šolo 40 romskih otrok, v visokošolsko izobraževanje je vključenih pet romskih študentov. Sorazmerno veliko odraslih Romov se odloča za različne oblike izobraževanja, in sicer 500 Romov. V Republiki Sloveniji je zaposlenih le 2 % Romov, ostali prejema različne oblike socialne pomoči. V letu 2003 je Zavod RS za zaposlovanje izvedel 20 programov javnih del, ki so bila namenjena Romom, in v okviru njih se je zaposlilo 88 brezposelnih oseb, od tega se je prijavilo le 34 Romov. Na podlagi sprememb zakona o socialnem varstvu, ki ga je pripravilo Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, so delodajalci upravičeni do subvencij za spodbujanje zaposlovanja upravičencev do denarne socialne pomoči (dolgotrajno brezposelne osebe). Ta zakon še ni dal rezultatov, saj je bil sprejet šele konec leta 2003. Opozoril je, da se v

javnosti večkrat pojavlja predstava, da so socialne pomoči nekaj posebnega, samo za Rome, kar je napačna predstava. Gre za zakon, ki velja za vse državljane Republike Slovenije in glede na splošne kriterije so teh pomoči upravičeni tudi Romi. Poleg tega Centri za socialno delo s takimi osebami sklepajo pogodbe o aktivnem reševanju svoje socialne problematike, kar pomeni, da se morajo zavezati, da bodo vključili predšolske in šolske otroke v vrtce oziroma v šole in jih tudi redno pošiljali v šolo. Prav tako se morajo zavezati, da bomo odrasli obiskovali šole za odrasle ter se javljali na uradu za delo in se vključevali v programe javnih del. Če brezposelna oseba ne izpolnjuje pogojev take pogodbe, torej tudi Romi, izgubi socialno pomoč, razen otroških dodatkov.

Na državnem nivoju se z romsko problematiko ukvarjajo Urad Vlade RS za narodnosti kot koor-

dinator in nosilec nekaterih pristojnosti, vsi državni organi na svojih področjih, nekatere paradržavne organizacije (npr. Stanovanjski sklad Republike Slovenije) ter Komisija Vlade RS za zaščito romske etnične skupnosti. Na lokalnem nivoju so občine dolžne zagotoviti izvajanje ustavnih in zakonskih pravic prebivalcev na svojem območju.

Na podlagi 65. člena Ustave Republike Slovenije naj bi urejal položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, poseben zakon. V Sloveniji so položaj in posebne pravice Romov urejene v devetih področnih zakonih - področje šolstva, izobraževanja, vrtcev, politične participacije, socialnega varstva. Glede potrebe po posebnem zakonu meni, da se ustavna določba razume tako, da se ta tematika ureja v področni zakonodaji, medtem ko bi bilo treba vprašanja organiziranosti, statusa in načina financiranja na novo urediti.

Začetek urejanja pravnega položaja Romov segajo v leto 1989, ko je bila z ustavnimi amandmaji sprejeta določba, naj se pravni položaj Romov uredi z zakonom. Pravna osnova za urejanje položaja romske etnične skupnosti v Republiki Sloveniji je v 65. členu Ustave RS, sprejete v letu 1991, ki določa: »položaj in posebne pravice romske skupnosti, ki živi v Sloveniji, ureja zakon«. Glede vprašanja ureditve pravnega vprašanja Romov z zakonom so se pojavljala različna stališča: s posebnim zakonom ali s področno zakonodajo. Let 1993 je Državni zbor sprejel sklep, da naj vlada pripravi zakon o zaščiti romske skupnosti, leta 1995 pa zavzel stališče, da to ni potrebno. Na podlagi tega stališča je Vlada leta 1995 sprejela program ukrepov za pomoč Romom v Republiki Slo-

veniji, ki je še danes aktualen. Varuh človekovih pravic je v 8. in 9. Poročilu varuha človekovih pravic predlagal, da se to področje celovito uredi s posebnim zakonom, istega mnenja je tudi evropski ombudsman. Urad za narodnosti in Vlada Republike Slovenije bosta to vprašanje ponovno preučila na podlagi študije, ki jo za Urad za narodnosti pripravlja Inštitut za narodnostna vprašanja in naj bi bila dokončana v tem letu.

Program ukrepov za pomoč Romom se nanaša na zagotavljanje pogojev za bivanje, vzgojo in izobraževanje romskih otrok, zaposlovanje Romov, varstvo družine, socialno varstvo, zdravstveno varstvo Romov, kulturni razvoj, preprečevanje kaznivih dejanj, informiranje in pomoč pri samoorganiziranju Romov in njihovem vključevanju v organe lokalne samouprave. Vlada RS je 1. 7. 1999 sprejela še dodatne ukrepe in zavezala resorna ministrstva, da morajo sodelovati z občinami, Ministrstvo za finance in Ministrstvo za okolje, prostor in energijo pa zavezala, da preučita možnosti za oblikovanje proračunske postavke z ustreznimi finančnimi sredstvi za pomoč občinam pri urejanju bivalnih razmer Romov ter za reševanje vprašanja kvalitete življenja večinskega prebivalstva, ki ima naselja blizu romskih naselij. Državni zbor je 4. 2. 2003 obravnaval romsko problematiko in Zvezo Romov Slovenije priznal kot reprezentativni organ, ki zastopa romsko skupnost v Republiki Sloveniji ter dal priporočilo vsem delovnim telesom državnega zbora, da pred obravnavo zadev, ki zadevajo Rome, pridobijo stališče Zveze Romov Slovenije. Nadalje je vlada preko navodila generalnega sekretarja 3. 3. 2003 naložila vsem državnim organom,

ki pripravljajo zakonske in podzakonske predpise, da pridobijo stališča Zveze Romov Slovenije, 4. 6. 2004 pa je zaprosila resorne organe, da sporočijo, kako izvajajo področne zakone, kjer prihaja do problemov ter jih pozvala, da predlagajo eventualne spremembe predpisov.

Slovenija je ob ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope za varstvo narodnih manjšin Sveta Evrope v besedilu k deklaraciji vlade navedla, da jo bo uporabljala tudi za romsko skupnost, v kolikor ni v nasprotju s pravnim redom Republike Slovenije, sicer bodo določila Okvirne konvencije uporabljena po posebni izjavi Republike Slovenije za italijansko in madžarsko narodno skupnost.

Prav tako se je Slovenija ob ratifikaciji Evropske listine o regionalnih ali manjšinskih jezikih zavezala, da bo nekatere določbe listine smiselno uporabljala tudi za romski jezik. Generalni sekretar Sveta Evrope je marca 2004 podal ugodno mnenje glede politične participacije Romov na lokalni ravni ter z načinom sodobnega urejanja nekaterih romskih naselij.

V Sloveniji nimamo ustreznih predpisov glede organizacijskih oblik Romov; na lokalni ravni so se za potrebe politične participacije v občinskih svetih, ob sodelovanju Urada Vlade RS za narodnosti, organizirali na podlagi zakona o društvih. Zato bi bilo smiselno, da bi občine tako kot za delovanje drugih društev, poskrbela v okviru proračunskih sredstev tudi za normalno delovanje romskih društev.

Leta 2002 je naredila Slovenija velik korak, ko je v okviru novele zakona o lokalni samoupravi, dodala 101. a člen, v katerem je navedla 20 občin, ki so dolžne izvoliti romske svetnike že na volitvah oktobra 2002. Od 20

občin le Občina Grosuplje ne upošteva zakona in dveh ustavnih odločb. To vprašanje naj bi se rešilo z novim zakonom o lokalni samoupravi, ki predvideva za občine, v katerih imajo Romi svojega predstavnika v občinskem svetu, obvezno ustanovitev komisije za romska vprašanja kot delovno telo občinskega sveta. Politično zastopstvo Romov na lokalni ravni predstavlja enega od ključnih korakov na poti k politični participaciji pripadnikov romske skupnosti na državni ravni in ustvarja možnosti za izvolitev romskega poslanca v državni zbor.

Vloga romskega svetnika je velika, saj pozna problematiko v svojem okolju in jo lahko prenaša v občinski svet, ki sprejema predpise. Poleg tega so romski svetniki povezani v okviru delovnega telesa pri Zvezi Romov Slovenije. Nenazadnje lahko občine romske svetnike zadolžijo, da nekatere probleme sami uredijo v svojih naseljih, od urejanja okolja, čistoče do sosedskih odnosov.

V zvezi s pobudo za ustanovitev vladnega urada za romska vprašanja v Novem mestu je poudaril, da je vlada zavzela stališče, da je v času ukinjanja vladnih uradov in služb v okviru ministrstev to nesmotrno. Poleg tega nobena država nima takega urada, tudi Madžarska ne, ki ima 600 tisoč Romov. Ker pa je na Madžarskem romska populacija velika, lahko izvolijo svojega predstavnika v občinskem svetu in zato ni nobene potrebe po sprejemanju predpisa za participacijo Romov na lokalnem nivoju.

Država za delovanje romske skupnosti ne prispeva veliko sredstev, v letu 2004 je prispevala za vsa področja delovanja romskih skupnosti le 129 milijonov tolarjev (v tem znesku niso upoštevani socialni transferji), medtem ko

namenja za madžarsko in italijansko narodno skupnost bistveno večja sredstva. Na podlagi veljavne zakonodaje prejmejo osebe, ki so nezaposlene, to pa velja tudi za Rome: prva odrasla oseba, ki je nezaposlena, prejme 45.524 tolarjev, druga odrasla oseba 31.866 tolarjev, za vsakega otroka 13.657 tolarjev. V primeru petčlanske družine to zneske 188.122 tolarjev. Otroški dodatek znaša za prvega otroka 21.140 tolarjev, za drugega 23.950 in za vsakega nadaljnega otroka 25.370 tolarjev.

Občine so svojim občanom dolžne zagotoviti uresničevanje ustavnih in zakonskih pravic. V primeru, da občina z lastnimi prihodki ne more zagotoviti svoje primerne porabe, se zagotavijo sredstva za finančno izravnavo v državnem proračunu. Poleg tega se občini lahko v državnem proračunu zagotovijo dodatna sredstva za sofinanciranje posameznih ukrepov in investicij, kadar obstaja v skladu z zakonom in drugim predpisom poseben interes za njen razvoj. Ta sredstva so na razpolago na posameznih ministrstvih in jih je možno tudi prerazporejati. Urad Vlade RS za narodnosti je že večkrat predlagal dopolnitev 26. člena zakona o financiranju občin, da bi se sistematiziral stalen vir sredstev za občine, ki imajo romsko prebivalstvo, in sicer na podlagi ustreznih kriterijev. Na ta način bi tudi realizirali sprejeti sklep državnega zbora ob obravnavi novele zakona o lokalni samoupravi, da je treba občinam, ki so dolžne zagotoviti Romom enega predstavnika v občinskem svetu, zagotoviti dodatna sredstva zaradi povečanih potreb. Slovenija pa lahko pridobiva za te namene tudi sredstva evropskih strukturnih skladov in kohezijskega sklada.

Zaradi dogodkov v Novem mestu in Ivančni Gorici so bili v

okviru obveznih navodil oziroma izhodišč ministrstva za notranje zadeve za delovanje policije sprejeti nekateri ukrepi za okrepitev splošne varnosti tako ljudi kot premoženja. Med drugim je na policijski postaji Grosuplje, Kočevje in Novo mesto osem dodatnih mobilnih policistov.

Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve je prisluhnilo opozorilom Urada za narodnosti, da je treba dosledno izvajati predpise na področju dodeljevanja socialnih pomoči in vzpostaviti kontrolne mehanizme ter v primeru nenamenske uporabe socialno pomoč ukiniti. Zaradi nedoslednega izvajanja predpisov je namreč prihajalo do tega, da so nekateri iz naslova socialne pomoči imeli večje prihodke kot zaposleni. Poleg tega bodo vsi Centri za socialno delo zaposlili strokovnega delavca in koordinatorja za Rome, ki bo skrbel za program socializacije Romov. Nadalje se bodo izvajali novi programi na področju javnih del.

Opozoril je, da tisti, ki zahtevajo poseben romski zakon, praviloma menijo, da je treba Romom določene pravice omejiti. Država je zavezana izpolnjevati določene mednarodne obveznosti in bo po vsej verjetnosti urejala položaj in organiziranost Romov, kar nalaga že ustava. Izkušnje pri delu s pripadniki romske skupnosti so pokazale, da prizadevanje državnih organov in občin ne dosegajo optimalnih rezultatov, prav tako sami Romi spoznavajo, da brez njihovega aktivnega sodelovanja in boljše organiziranosti ni mogoče izboljšati njihovega položaja. Skupni pozitiven odnos na tem področju lahko pomeni korak k hitrejšemu reševanju romske problematike, ampak kot vsakodnevna romska tematika.

Znanje mora postati vrednota vseh etničnih skupnosti

Dr. Andreja Barle Lakota

Dr. Andreja Barle Lakota, direktorica Urada za razvoj šolstva, je poudarila, da je znanje v sodobni družbi, ki je družba znanja, pomemben element za določanje družbeno ekonomskega statusa prebivalcev, zato mora znanje postati vrednota ne samo širše družbe, ampak vseh etničnih skupnosti. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport si že dalj časa prizadeva zagotoviti enakopravnost vseh vključenih v sistem vzgoje in izobraževanja, predvsem pa možnost dostopa do izobraževanja, kar sicer sodi v širšo definicijo enakosti. Trenutno stanje kaže, da so predšolski otroci Romov v slovenske vrtce vključeni na tri načine. Največ jih je integriranih v običajne oddelke. Značilen je majhen delež romskih otrok, vključenih v predšolsko vzgojo v vrtcih. Država posebej obravnava in šolam priznava ugodnosti za vzgojo in izobraževanje romskih učencev: za individualno ali skupinsko delo z romskimi učenci v šolskem procesu namenja dodatna finančna sredstva, ima ugodnejše normative za oddelke z Romi, posebej financira prehrano, učbenike, ekskurzije ipd., za vse pedagoške vrste študija država študentom romske pripadnosti odobri štipendijo, financirala pa je tudi nastanek prvega delovnega zvezka za poučevanje romskega jezika. Izstop učencev Romov iz šolskega sistema je že v osnovni šoli nesorazmerno velik. Osnovna

težava je neznanje slovenskega jezika, sledi nestalen obisk oziroma izostajanje od pouka in učna neuspešnost.

Leta 2000, ko je bilo treba oddati Evropski komisiji poročilo o napredku Slovenije na področju vzgoje in izobraževanja, so podatki pokazali, da je število Romov, ki končajo osnovno šolo in nadaljujejo izobraževanje, nezadostno. Ker je bilo potrebno ugotoviti, zakaj so bili izvedeni ukrepi za večjo participacijo Romov v sistemu vzgoje in izobraževanja, neučinkoviti, je bila izvedena analiza in na njeni podlagi oblikovana Strategija vzgoje in izobraževanje Romov v Republiki Sloveniji.

Ključni problemi, ki so v dosedanjih konceptih ostali nerešeni, so:

- vključevanje/segregacija: problem vključevanja Romov v posebne oddelke ali posebne skupine. Večina evropskih držav, ki je uspešna pri vključevanju Romov v sistem vzgoje in izobraževanja, je ta problem reševala s popolno integracijo romskih otrok, pri čemer pa ni dovoljeno oblikovanje posebnih skupin za romske otroke;
- jezik, kultura in identiteta: šola je za romske otroke povsem nov svet, zato jih pogosto ne pripravimo na to, da taka institucija zahteva določene načine vključevanja. Še večji problem predstavlja jezik, saj je bilo ugotovljeno, da za poučevanje romskega jezika in slovenskega

jezika ni bila razvita posebna didaktika in metodika;

- neprilagojena organizacija dela: ta problem je bil identificiran predvsem na področju izobraževanja odraslih, saj je organizacija te oblike izobraževanja neprilagojena izkušnjam, ki jih imajo Romi;
  - neupoštevanje socialno-kulturnih in drugih okoliščin; v programe niso bile vključene vsebine, ki bi bile zanimive za Rome;
  - nizka pričakovanja glede šolske uspešnosti romskih otrok (odnos do izobraževanja): šole so imele navodila, da naj romski otroci, ki končajo osnovno šolo, dosegajo standarde znanja za 6. in 7. razred, s tem pa so bili onemogočeni pri vključevanju v zahtevnejše oblike izobraževanja na srednješolski ravni;
  - razvrščanje romskih otrok v šole s prilagojenim programom: romski otroci so slabše izdelovali teste, ker jih niso razumeli oziroma jim način testiranja za vstop v šolo ni bil kulturno prilagojen.
- Na podlagi teh ugotovitev so bila oblikovana skupna izhodišča oziroma načela in cilji:
- zagotavljanje vzgoje in izobraževanja, ki omogočata doseganje ciljev oziroma standardov znanja, ki so opredeljeni v kurikulumu za vrtce in v učnih načrtih (nesprejemljive so rešitve, pri katerih bi odstopali od ciljev, opredeljenih v

PLESALKO

Ivo Kolar
IVO KOLAR

ROMSKO DRUŠTVO ROMANI UNION
MURSKA SOBOTA

kurikulu oziroma učnih načrtih, ki segajo od minimalnih do najvišjih, ali kjer bi bili minimalni cilji in standardi znanja edini in končni cilj pri vključevanju romskih otrok kot etnične skupine);

- uveljavljanje pravice do ohranjanja spoštovanja romskega jezika in kulture v vzgoji in izobraževanju (izvaja projekt za standardizacijo romskega jezika, da se ga bo lahko kot učni/izbirni jezik uvedlo v šole; vključevanje v večinsko družbo tako, da vzgoja in izobraževanje zagotavljata prevzemanje funkcionalnih rekvizitov družbe in obenem spoštovanje različnosti (ter identitete);
- vključevanje v večinsko družbo tako, da vzgoja in izobraževanje v kurikulumu zagotavljata načela in vrednote enakosti v povezavi s socialno pravičnostjo (spopad s predsodki, približevanje univerzalnim vrednotam, spoštovanje druge kulture in jezika).

Po vzgojno-izobraževalni vertikalni strategiji sledi naslednjim načelom in ciljem:

- načelo odprtosti kurikula;
- načelo avtonomnosti in strokovne odgovornosti strokovnih delavcev;
- načelo enakih možnosti in upoštevanje različnosti med otroci ter načelo multikulturalizma (spoštovanje specifičnosti romske kulture);
- načelo sodelovanja s starši;
- zagotavljanje pogojev za doseganje ciljev in standardov znanja;
- za področje izobraževanja odraslih: načelo vseživljenjskosti, funkcionalnosti, demokratičnosti, prostovoljnosti, raznovrstnosti in dinamičnosti, integriranosti, aktivne ude-

ležbe.

Najpomembnejše rešitve oziroma predlogi za izboljšanje stanja na področju vzgoje in izobraževanja:

- zgodnje vključevanje v vzgojno-izobraževalni sistem: vključevanje romskih otrok v predšolsko vzgojo v vrtcih vsaj dve leti pred začetkom osnovne šole, tj. najpozneje s štirimi leti; namen vključevanja v vrtce je predvsem učenje jezika (tako slovenskega kot romskega) ter socializacija, ki posreduje izkušnje in vzorce, ki otroku omogočajo lažji vstop v osnovno šolo;
- Romski pomočnik: neznanje slovenskega jezika ter neuspešno vključevanje otrok lahko odpravljamo oziroma ublažimo tudi z uvedbo romskega pomočnika, ki bo otrokom pomagal prebroditi čustveno in jezikovno barierno in bo predstavljal neke vrste most med vrtcem oziroma šolo ter romsko skupnostjo;
- vsebinsko prilagajanje programov: v osnovni šoli uvedba pouka romskega jezika na fakultativni ravni, učenje slovenskega jezika, uvedba vsebin v učne načrte, ki seznanjajo z romsko kulturo, zgodovino in identiteto;
- stalno strokovno izpopolnjevanje in doizobraževalni programi za strokovne delavce;
- posebne oblike organizacije in materialni pogoji: vsaj ohranitev zdaj veljavnih normativov; še naprej finančna podpora oziroma pomoč ministrstva;
- ne segregacija, ne homogeni oddelki; uporabiti zakonsko že predpisane oblike individualizacije, notranje in fleksibilne diferenciacije, nivojskega pouka;
- različne oblike učne pomoči;
- vzpostavljane zaupanja v šolo

in odpravljanje predsodkov (poseben načrt šole, s katerim določijo aktivnosti komuniciranja in sodelovanja s starši otrok Romov, in načrt zaznavanja in kontinuiranega odpravljanja stereotipov in predsodkov, ki se pri večinski populaciji pojavljajo v razmerju do učencev Romov);

- romski učenci kot etnična skupina niso učenci s posebnimi potrebami (učenceva šolska neuspešnost, ki izvira iz neznanja jezika ali specifičnosti romske kulture, ne more biti osnova za usmerjanje otrok v programe z nižjim izobraževalnim standardom);
- izobraževanje odraslih: izhodišče za določanje ciljev izobraževanja odraslih Romov so temeljni cilji, zapisani v Nacionalnem programu izobraževanja odraslih v Republiki Sloveniji do leta 2010 (zviševati splošna izobraževalno raven odraslih, dvigniti izobrazbeno raven, pri čemer je 4-letna srednja izobrazba temeljni izobrazbeni standard, povečati zaposljivost in povečati udeležbo odraslih v vseživljenjskem učenju). Posebna pozornost bo namenjena izobraževanju odraslih Romov za dvigovanje izobrazbene ravni in razvoj delovne sile, razvijanju svetovalnih središč oziroma omrežja v okoljih, kjer živijo Romi, in institutu romskega koordinatorja, posebnim normativom in standardom za programe, v katere so vključeni odrasli Romi, zagotoviti sredstev za možnost brezplačne udeležbe v programih in brezplačne učne pomoči.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport se bo za reševanje vprašanj, ki presegajo problematiko izobraževanja, vendar pa na izo-

brazevanje vplivajo, povezalo z drugimi resornimi ministrstvi, predvsem z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve in Ministrstvom za zdravje. Ministrstvo bo sodelovalo z Ministrstvom za delo, družino in socialne zadeve predvsem na naslednjih področjih: možnosti za prejemanje socialnih in družinskih pomoči v funkcionalni obliki, štipendiranje, programi javnih del v povezavi z izobraževanjem in programi usposabljanja za poklice.

Ministrstvo bo sodelovalo z Ministrstvom za zdravje predvsem na naslednjih področjih: priprava preventivnih programov, priprava izobraževalnih programov za medicinske sestre in patronažno službo, pregled in morebitne dopolnitve zakonskih podlag za vodenje potrebnih evidenc, sofinanciranje raziskav o povezavi

med načinom življenja, zdravljem in izobraževanjem.

Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport se bo pri konkretnih aktivnostih povezovalo tudi z drugimi ustanovami (Inštitut za varovanje zdravja, Zavod za zdravstveno varstvo RS, Zavod za zaposlovanje RS, Gospodarska zbornica Slovenije, Obrtna zbornica Slovenije itd.). Prav tako bo še naprej podpiralo raziskovalne in razvojne projekte, ki podpirajo ukrepe v skladu s to strategijo.

Zveza Romov Slovenije je sodelovala pri celotni pripravi strateškega dokumenta in bo tudi sodelovala pri poučevanju in učenju romskega jezika, zgodovine in kulture, pri pripravi gradiv in pri vseh drugih oblikah in načinih izobraževanja.

Po sprejetju strategije je predvideno oblikovanje delovne skupi-

ne, ki bo pripravila nacionalni akcijski načrt, v katerem bo operacionalizirala zgoraj predstavljene rešitve. Treba bo oblikovati delovne skupine, ki bodo pripravile program vključevanja romskih otrok v vrtce, vključevanje romskega jezika, kulture, zgodovine in identitete v učne načrte, normative, program uvajanja romskega pomočnika v vrtce in šole, doizobraževalne programe za strokovne delavce itd.

Začelo se je že delo na ciljno raziskovalnem projektu o standardizaciji jezika Romov v Sloveniji in vključevanju romske kulture v vzgojo in izobraževanje, katerega namen je izdelava slovarja in slovnice romskega jezika oziroma dialektov, ki jih govorijo skupine Romov v Sloveniji, ter spremljajočih gradiv, ki jih je ob tem mogoče pripraviti.

Položaj romske skupnosti se razlikuje med občinami

Jožko Horvat - Muc

Jožko Horvat - Muc, predsednik Zveze Romov Slovenije, je opozoril, da se položaj romske skupnosti razlikuje med občinami tako po področjih (sociala, šolstvo, bivalnih razmer) kot po odgovornosti samih Romov do reševanja njihovih problemov. Temeljni problem vseh Romov v Sloveniji predstavljajo njihove življenjske razmere, saj jih večina živi v neprilagojenih razmerah. marsikje nimajo pitne vode, elektrike, urejenih naselij, poleg tega

imajo težave pri zaposlovanju in slabše možnosti pri vključevanju v sistem izobraževanja ter se kljub zakonski ureditvi težje vključujejo v politično življenje okolja, v katerem živijo. V nasprotju z Mursko Soboto, kjer so razmere na področju politične participacije in izobraževanja dobro urejene že mnogo let, je na območju Dolenjske, Posavja, Bele krajine položaj Romov slabši, saj ni medsebojnega sodelovanja med Romi, lokalno oblastjo in državo. Romi so zaradi tega po-

tisnjeni na obrobje družbe in brez možnosti, da bi aktivno sodelovali pri reševanju njihovih težav. Danes se srečujejo s primeri, ko posamezni lokalni politiki javno pozivajo tako medije kot širšo javnost, da naj romsko skupnost ne sprejmejo in da naj se Romi umaknejo z določenega območja in da naj se uničijo njihova naselja. Spraševal se je, ali je v interesu lokalnih skupnosti, da se problematika Romov rešuje, ali je v njihovem interesu odstranitev Romov in s tem zmanj-

šanje njihovih problemov.

Podaril je, da so danes Romi organizirani in si želijo sodelovati pri iskanju rešitev za njihove težave. Opozoril je, da niso samo Romi tisti, ki ustvarjajo negativno ozračje v določenem prostoru ter samo zahtevajo in nič ne naredijo. Marsikdaj tudi sami kaj naredijo in dajejo predloge za reševanje problemov, vendar se nekatere lokalne oblasti na njihove predloge ne odzivajo. Res pa je tudi, da Romi ponekod ne izkoriščajo možnosti, ki jim jih je dala država ali občina. Nekateri predstavniki romske skupnosti v občinskih svetih nimajo pravega pristopa za reševanje romske problematike in niso pripravljene sodelovati z lokalno skupnostjo.

Pozitivno je ocenil strateški dokument Ministrstva za šolstvo,

znanost in šport s področja izobraževanja Romov v Sloveniji (strategija), vendar se postavlja vprašanje, kako bodo šole programe izvajale. Romska skupnost se namreč še danes srečuje z diskriminacijo in kršenjem človekovih pravic, saj se marsikje pojavlja vprašanje, ali bodo neromski otroci hodili v šolo skupaj z Romi, ali bodo tako starši kot otroci neromske skupnosti sprejeli romsko skupnost. Po njegovem ni nobene potrebe po postavljanju takih in podobnih vprašanj, ampak je čas za sodelovanje med Romi, lokalno skupnostjo in državo. Vse tisto, kar je danes pozitivno, je treba nadgraditi ter Romom pomagati tudi s finančno podporo.

Opozoril je, da večino kulturnih projektov za Rome finan-

cira država oziroma Ministrstvo za kulturo, medtem ko se temu občine izogibajo, ker naj ne bi imele sredstev, imajo določene pomisleke ali pa sploh ne sprejmejo projektov, ki jih ponujajo Romi. Nekatere občine Romom ne omogočajo prostorskih možnosti za delovanje romskih društev, kulturnih sekcij ali drugih romskih organizacij.

Poudaril je, da ima romska skupnost ne glede na negativne izkušnje tudi podlage za boljše življenje. Tako Romi kot nekatere občine imajo programe za reševanje njihove problematike, vendar se postavlja vprašanje, ali občine zaradi pogojev države ne bodo zmožne kandidirati na javnih razpisih za pridobitev finančnih sredstev za rešitev romskih vprašanj.

Rešitve za celostno reševanje romskega problema so dolgoročne

Slobodan Nezirovič

Iz dosedanjih lastnih izkušenj, analiz problemov, njihovih vzrokov in možnosti reševanja le-tih lahko z zagotovostjo trdim, da so rešitve za celostno reševanje romskega problema dolgoročne.

Strategijo reševanja romske problematike je potrebno usmeriti predvsem v tri področja:

- Izobraževanje Romov
- Zaposlovanje Romov
- Urejanje bivališč za Rome

Zaposlovanje ima ključni pomen pri vključevanju Romov v družbo.

Čeprav Ustava RS v svojem 49. členu pojasnjuje: »V slovenskem prostoru lahko vsakdo izbira zaposlitev, če ustreza kriteri-

jem, vsakomur je z enakimi pogoji dopustno vsako delovno mesto«, se mnogokrat zgodi, da teorija ni enaka praksi.

Med romsko populacijo je zelo velika stopnja brezposelnosti, čeprav je to področje eno izmed ključnih, ki ga je potrebno rešiti in mu nuditi posebno pozornost, če želimo romsko skupnost aktivno vključiti v družbo.

Po podatkih popisa prebivalstva v letu 2002 se je za Rome opredelilo 3.246 oseb, kar znaša 0,017 % celotnega prebivalstva, vendar je dejansko število Romov v Sloveniji veliko večje. Ocenjujem, da je v Sloveniji od 7 - 10 tisoč Romov.

Iz knjige Spremljanje pridruženja EU: Zaščita manjšin je dobro razvidno katastrofalno stanje Romov na zaposlitvenem področju. Saj podatek, ki je v njej pravi, da je le okoli 13 % delazmožnega romskega prebivalstva redno zaposlenega. Brezposelnost Romkinj v Mariboru je celo 80%, v dolenski regiji skoraj noben Rom nima stalne zaposlitve, le v Velenju je slika malce boljša, saj je po mojih podatkih kar 65% dela sposobnega prebivalstva zaposlenih. V Prekmurju se Romi pretežno zaposlujejo v komunalnih podjetjih in tekstilni industriji, vendar je tudi tukaj število redno zaposlenih Romov zelo nizko.

Da bi se katastrofalno stanje brezposelnosti med Romi zmanjšalo so se zavzele mnoge institucije, ustanove in društva, vendar večjega premika v smeri zaposlovanja Romov ni opaziti, opazen je le premik v smeri zaposlovanja Romov preko javnih del.

Evropski socialni sklad (ESF) spodbuja in nudi sredstva za obdobje 2004 - 2006 preko druge prednostne naloge Enotnega programskega dokumenta »Znanje, razvoj človeških virov in zaposlovanje« za aktivnejše zaposlovanje težje zaposlitvenih ljudi. V to skupino poleg invalidov, brezdomcev, starejših in neizobraženih ljudi spadajo tudi Romi.

Ministrstva, pristojna za posamezno področje so odgovorna za oblikovanje programa in ukrepov ter izvajanje teh ukrepov.

Urad vlade RS za narodnosti pa je pristojen za spremljanje in koordinacijo. Prav tako je vlada RS leta 1999 sprejela sklep, naj ministrstva in vladne službe, ki se v okviru svojega dela in svojih pristojnosti srečujejo z romskim vprašanjem, le-tem nudijo posebno pozornost in skrb in jih vključijo v nacionalne programe. Sprejet je bil Akcijski program zaposlovanja Romov 2003 - 2006, ki je usklajen s smernicami Evropske zaposlitvene politike.

Omenjeni program obravnava naslednje ukrepe:

- Vključevanje mladih Romov v osnovne in poklicne šole
- Vključevanje odraslih Romov v programe subvencioniranih delovnih mest
- Ustvarjanje javnih del (za pomoč pri učenju)
- Zaposlovanje romskih svetovalcev.

Ukrepi so načrtovani v zakonih:

- Zakon o socialnem varstvu (ZSV - januar 2004)
- Zakon o izvrševanju proračuna
- Enotnem programskega dokumentu 2004 - 2006
- Programu pobude skupnosti EQUAL.

Institucije, ustanove, društva in ZRS so organizirale veliko posvetov in okroglih miz na to temo. Tako je:

- Leta 1997 ZDRS organizirala konferenco na temo zaposlovanje Romov
- Svet Evrope je od 3. - 5.10.2001 organiziral delavnico na temo Zaposlovanje Romov in v delavnico aktivno vključil tudi predstavnike romske skupnosti
- Zavod za šolstvo RS gospa Alenka Čas v okviru svojega delovnega programa nudi tudi

prostovoljno delo - učna pomoč Romom, predvsem v Velenju

- Vključevanje romskih otrok v program priprave za šolo
- Romi za Rome
- Življenje brez predsodkov.

Rezultat, ki je bil dosežen na teh in vseh ostalih sej je pokazal, da je možno rešiti ta problem če:

- Ima država in vladne službe ter druge organizacije resnični interes za rešitev tega problema - zagotoviti sredstva za izvajanje projektov
- Romska društva, ZRS in druge nevladne institucije se morajo bolj aktivno vključiti in posvečati večjo skrb za reševanje tega problema in v svoj delovni program aktivno vključiti in izvajati ukrepe za omilitev brezposelnosti Romov
- Rome s pomočjo ustrezne strategije in programa pripraviti do tega, da se sami aktivno vključijo v program izobraževanja in zaposlovanja
- Urediti bivališče za Rome v sodelovanju s pristojnimi službami in ministrstvi
- Rome soočiti z lastnimi odločitvami in posledicami le-teh.

Na podlagi razgovorov, anket in analiz sem poskušal poiskati prave razloge za neaktivnost Romov pri zaposlitvenem procesu. Naše društvo romano vozo, si je zadalo načrt, da v letih 2003 - 2004 opravi anketo med samim romskim prebivalstvom in poišče resnične in prave razloge za slab položaj Romov v slovenskem prostoru.

V anketi je bilo do sedaj vključenih 125 Romov, nekaj romskih društev ter druge ne-romske organizacije. Romom smo postavili naslednja vprašanja in dobili najpogostejše odgovore:

MLADE PLESALKE
KD ČAPLA

KOLAČ IVD

ROMSKO DRUŠTVO ROMANI UNION
MURSKA SOBOTA

Kakšno je zaposlovanje Romov	Kje so razlogi za to	Kaj bi ti ukrenil glede tega
<ul style="list-style-type: none"> - slabo - kritično - zelo slabo 	<ul style="list-style-type: none"> - mnogi Romi nočejo delati, ker prejema podpora države (socialna pomoč, otroški dodatek) - nenaklonjenost delodajalca - nezaupanje delodajalca - nestrpnost delodajalca zaradi narodnosti ali barve kože - slabo plačano delo - nemotiviranost Romov za delo - strah pred obveznostmi - neznanje in nezaupanje vase 	<ul style="list-style-type: none"> - motivacija Romov - pogovori znotraj romske skupnosti - delavnice - seje, predavanja, okrogle mize - izobraževanje, došolanje Romov - večanje samospoštovanja in samozavesti med Romi - podpirati samozaposlitev Romov - odpirati nova delovna mesta - delodajalce z ustreznimi ukrepi motivirati, da v večji meri zaposlijo Rome

Mnogi Romi raje nabirajo staro železo in odpadne surovine, kot da bi se zaposlovali v tovarnah. Mnogi preprodajajo stare avtomobile, se ukvarjajo s prodajo tekstila ali si dohodek večajo z vedeževanjem, nabiranjem gob in zdravilnih rastlin ter z glasbo.

Pri tej analizi sem naletel predvsem na eno področje, ki se mi zdi zelo pomembno:

- to je motivacija Romov.

Kako motivirati Rome za delo?

Pomembno je spoznati razloge za slabo motivacijo Romov, jih analizirati in jih rešiti na takšen način, da bodo ukrepi sprejemljivi okolici in Romom. Temelj vsake motivacije je:

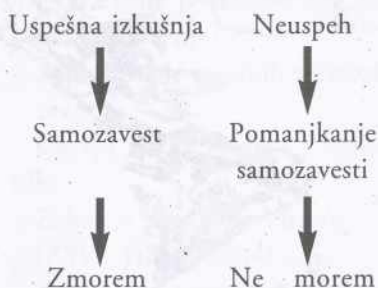
- upanje
- cilj
- nagrada.

Znaki slabe motivacije se kažejo predvsem na:

- zunanjem videzu (slaba skrb zase, potrtnost, nesposobnost vztrajanja, ko se pojavi problem, brezvoljnost)
- pomanjkanju samozavesti (... če si Rom lahko postaneš samo muzikant..., slabe izkušnje, občutek nepomembnosti, slab gmotni položaj ...)
- posebnosti romske skupnosti

(okolje, diskriminacija, običaji, zgodovina, ... če se moj oče ni izšolal, zakaj bi se jaz ...).

Pri motivaciji zelo vplivajo izkušnje iz preteklosti:

Razlogi za slabo motivacijo Romov

- pomanjkanje samozavesti in zaupanje vase
- želja po »svobodnem duhu«
- nezadostno izobraževanje
- notranji romski problemi
- medsebojno nezaupanje
- neaktivnost Romov
- okolje in večinsko prebivalstvo
- revščina in slabe bivalne razmere
- Jaz sem Rom, jaz nikoli ne bom doktor ...
- Tega ne zmorem, ker ...
- Tradicija
- Posebnost romske skupnosti
- Starši, okolje, revščina
- Nasilje, kriminal
- Premalo sami naredimo za

reševanje nastalega problema

- Preveliko pričakovanje okolice

Zaposlovanje in izobraževanje sta »Rak« romskega prebivalstva. Ti dve področji sta zelo povezani in jih je potrebno reševati skupaj in celostno.

Romi se sami brez pomoči okolice ne bomo mogli rešiti splošne zaostalosti in revščine, prav tako pa je potrebno Rome aktivno vključiti v procese aktivnega iskanja zaposlitve in izobraževanja. Potrebno je sodelovanje med Romi ter državnimi in lokalnimi organi, prav tako pa je dobrodošla spodbuda EU.

Za reševanje tega problema je potrebno zagotoviti iz proračuna finančno podlago za izvajanje programov, ki so namenjeni za povečanje zaposlitvene strukture Romov in za dvig izobraževalnega nivoja med Romi. Prav tako pa je potrebno programe spremljati in jih nadzorovati ter v njih aktivno vključiti Rome, kajti Rome je potrebno pripraviti do tega, da se soočajo z lastnimi odločitvami in da začnejo skozi svoje oči gledati na prihodnost svojih otrok in celotne skupnosti.

Romom ni potrebna riba, potreben jim je trnek, da jo sami ulovijo!

Romska problematika v Mariboru

Fatmir BEČIRI

Spoštovani gospod predsednik, spoštovane gospe in gospodje! Dovolite mi, da vam v imenu našega Romskega društva iz Maribora, ki obsega cca 2000 članov, predstavim glavno in aktualno problematiko.

Leta 1996 smo organizirali naše društvo z namenom ohranitve naše identitete in ureditve položaja Romov v Sloveniji ter za medsebojno pomoč. Romsko društvo ni samo kulturno društvo, temveč se ukvarjamo tudi s problematiko Romov v Mariboru, ter za izboljšanje njihovega položaja. Deležni smo na različnih državnih institucijah, kot tudi lokalnih oblasti, ki jih seznanjamo z našimi problemi s katerimi se srečujemo.

Prihajamo sicer iz bivše SFRJ, počutimo pa se kot slovenski Romi. Že veliko prej pred osamosvojitvijo smo živeli v RS oziroma v Mariboru. Mariborski Romi nimamo problemov z romskimi naselji, saj smo razseljeni širrom Maribora.

Naši glavni problemi so povezani predvsem z državljanstvom in posledicami, ko Romi državljanstva nimajo, glavni problem pa je vir preživljanja, ki se loči v dveh zadevah in sicer:

1. V kolikor so Romi zaposleni in prosijo za državljanstvo za svojega partnerja, morajo prikazati vir preživljanja, ki ga zahteva vlada RS cca. 50.000,00 SIT po osebi (na primer za 6-člansko družino bi morali prikazati 300.000,00

SIT zaslužka - plačila, kar je nemogoče). V kolikor navedenega denarnega dokazila družina nima, ji ministrstvo za notranje zadeve negativno zavrne odločbo.

2. MNZ zahteva od prosilca za državljanstvo, da dokaže vir preživljanja oziroma zaposlitev. Veliko število Romov je prijavljeno na zavodu za zaposlovanje kot tujci in zelo težko dobijo zaposlitev, saj je veliko število prijavljenih Slovencev, ki so brezposelni in tudi za njih ni dela, kaj šele za naš tujce. Ker Romi nimajo dokazila o viru preživljanja oz. zaposlitvi se tudi v tem primeru njihova odločba za državljanstvo zavrne.

Zaradi navedenih problemov, se za Rome v Mariboru pojavijo velike težave, kot so v šolstvu, zdravstvu, stanovanje ter drugi in sicer:

ŠOLSTVO

Romski otroci se sicer vpišejo v osnovno šolo, kjer pa nastajajo težave predvsem z neznanjem slovenščine, saj niso bili vključeni v predšolsko vzgojo in to zaradi neurejenega statusa: državljanstvo, bivanje.

Posledično imajo Romi v šoli težave. Šole pa rešujejo ta problem tako, da jih pošljejo v posebne šole. To otrokom popolnoma zbije voljo do šolanja, saj se počutijo manj vredni kot ostali otroci, zato iz šole izostajajo. Žal je posledica tega nepismenost.

ZDRAVSTVO

Ob neurejenih pogojih za državljanstvo in bivanje, Romi nimajo dostopa do javnega zdravstvenega in socialnega varstva. Najbolj to čutijo Romke - matere, ki ne morejo obiskovati splošne zdravnik oz. bolnišnico za svoje potrebne preglede.

STANOVANJA

Romi so že v bivši SFRJ živeli v Sloveniji. Imeli so stanovanja z odločbami. V Sloveniji sedaj prihaja do težav ob denacionalizacijah, renoviranju ipd. Ko Romi nimajo urejenega državljanstva in druge dokumente, niso več upravičeni do nadomestnih stanovanj in tako ostanejo dobesedno na cesti.

Gornje najvažnejše navedbe predstavljajo začarani krog, povezan z državljanstvom oziroma bivališčem.

Prosimo vas, da nam v največji možni meri nujno pomagate, saj ne bi bilo dobro, če bi šli s problematiko v Evropo. Celotno zadevo smo že večkrat predstavili odgovornim ministrstvom, ki so seznanjeni z našimi problemi, a je zmeraj ostala nerešena zaradi zakonodaje RS. Sem prepričan, da bo predsednik vlade/države imel posluš za naše težave, kajti še enkrat poudarjam, da se počutimo kot slovenski Romi in želimo te naše probleme rešiti in skupaj v slogi živimo z državljani RS.

Poročilo o Romih iz občine Rogašovci

Baranja Stanko - Muri

V občini živi 480 Romov ali 15 % na število občanov. V štirih največjih naseljih kot so Pertoča, Ropoča, Serdica in Sotina. Manjše število Romov pa imamo tudi v dveh naseljih Ocinje in Kramarovci.

V občini so tri romske nogometne ekipe in eno romsko društvo.

Našo romsko problematiko je zelo pomembno reševati, saj se nas bojuje iz dneva v dan približno 350 Romov, ki smo brez lastne pitne vode. Vodo nam pripeljejo vsak dan vaški gasilci s cisterno v vodohram, ki pa je predrag, saj za kubični liter vode moramo plačevati 1.100,00 SIT s prevozom. Prejšnja leta je en del pripomogla občina, sedaj pa si moramo sami plačevati v celoti. Rad bi tudi omenil, da je zelo težko plačevati, saj je 80 % Romov nezaposlenih in večina dobivajo socialno denarno pomoč ali pa državno pokojnino, ki pa ne zadostuje za preživetje.

Vem, da občina gradi vrtine in vodohrame za celotno občino, ker pa smo bolj oddaljeni od občinskega vodohrama, bi rabili finančno pomoč, da bi si lahko naredili črpališče v naš vodohram. Zato bi prosili državo, da bi nam finančno pripomogla, saj iz lastnih sredstev ni mogoče uresničiti načrtov za črpališče.

ŠOLSTVO

Šolo v Sv. Juriju je obiskovalo 55 romskih otrok, ki so jo končali z zelo dobrim uspehom. Nekaj jih je končalo devetletko in so se vključili v višjo poklicno šolo.

ZAPOSLITEV

Za Rome je zaposlitev v zelo slabem položaju. Zelo težko dobijo primerno delo s svojo izobrazbo, saj imamo Rome, ki so izučeni kot (zdravstveni tehnik, trgovci, ključavničarji, zidarji, strugarji ...). Rad bi pa povedal, da v vrtcu Rogašovci dela ena Romkinja kot vzgojiteljica. Zaradi tega pa smo Romi zelo ponosni na njo, da lahko uči romske in neromske otroke v vrtcu. Za naše Rome se težko dobi delo, saj so danes večinoma privatne firme ali obrtniki, ki zaposlujejo samo nerome. Zato pa če bo Rom povpraševal za delo in opazijo, da je Rom ga sploh ne bodo sprejeli. Zavod za zaposlovanje pa zaposli Rome samo preko javnih del za obdobje treh ali šestih mesecev, za komunalna dela.

ZDRAVSTVO

Romi imajo zdravstveno zavarovanje urejeno preko občin za osebe, ki niso zaposlene. Dodatno zavarovanje pa si morajo plačevati sami. Moti me pa to, da sem bil na Centru za socialno delo, kjer sem prosil, da naj del dodatnega zdravstvenega zavarovanja pokrijejo za dva starejša člana nad sedemdeset let. Dobil pa sem naslednji odgovor, da je dodatno zavarovanje luksos in da to ni potrebno. Ne razumem pa tega, da Ministrstvo za zdravstvo sprejme zakon o plačevanju, Center za socialno delo pa mi odgovori, da je to luksos.

Murska Sobota

deseti romski tabor za ohranjanje romske kulture in romskega jezika

Monika Sandreli

Romsko društvo Romani Union iz Murske Sobote je bil organizator desetega Romskega tabora, ki je tudi letos bil v Dijaškem domu v Murski Soboti in sicer od 16. do 18. avgusta. Letošnji tabor je slonel predvsem na spoznavanju romskega jezika ter na spoznavanju razlik med različnimi romskimi narečji v Sloveniji. Predavanja o romskem jeziku je imel Jožek Horvat -Muc. Tudi glavna preda-

vateljica dr. Pavla Štrukelj se je osredotočila na romski jezik.

Dr. Vera Klopčič pa je predstavila dogajanja v Evropi v zvezi z Romi.

Na otvoritvi tabora je direktor Urada za narodnosti pozdravil udeležence ter pohvalil organizatore tabora, obenem pa je izčrpno predstavil aktivnosti Vlade in Urada v zvezi z aktivnostmi kar se tiče Romov.

Drugačnost z glasbo in plesom

Monika Sandreli

Romsko društvo Pušča je organiziralo v petek 23.7.2004 ob 18.00 uri pod šotorom na nogometnem igrišču v Pušči kulturno prireditev "Drugačnost z glasbo in plesom". Pozdravni nagovor je imel predsednik društva Oto Baranja. Za glasbo je poskrbela glasbena skupina Santana. Z romskimi folklornimi plesi so se predstavile skupine: Pušča, Čapla, Romani Union, Rjavo dombo, Zeleno dombu in Somnakune čerhenji. Romsko poezijo je recitirala Elisa Horvat.

5. Tradicionalni dnevi romske skupnosti Vanča Vas - Borejci

Monika Sandreli

Prireditev je potekala na igrišču NK Roma pod šotorom, 19. junija 2004.

Nastopalo je osem romskih folklornih skupin iz Prekmurja. Za razvedrilo je bila zadolžena glasbena skupina Torpedo bend iz Goriškega.

Slavnostni govornik na prireditvi je bil župan občine Tišina gospod Poredoš Jožef, prisotnim pa sta spregovorila tudi predsednik Zveze Romov Jožek Horvat in romski svetnik v občini Tišina Slavko Cener.

Delavnica - Raziskovanje romskih besed

Romsko društvo Romano vozo

V skladu z zastavljenim programom društva Romano vozo smo pričeli z delavnico - Raziskovanje romskih besed.

Otvoritev prve delavnice je bilo 3.07.2004 v prostoru pisarne društva na Šaleški 19/a v Velenju.

Delo poteka v treh skupinah in sicer v prvi skupini so mlajši otroci, v drugo skupino so vključeni osnovnošolski otroci in v tretjo skupino bomo vključili odrasle Nerome, ki jih romski jezik zanima.

Delavnica se odvija vsak teden v sobotah ali nedeljah odvisno od dogovora z predavateljem. Predavanja ponavadi potekajo v prostoru društva ali na Turnu, kjer je naseljenih večina velenjskih Romov, predavanja pa se odvijajo tudi v naravi, kar pa je odvisno od presoje predavatelja.

Na predavanjih udeleženci spoznavajo romski jezik skozi igro, pogovorov, pisanjem narekov, izletov v naravo itd.

V delavnico je vključenih 16 ot-

rok, ki so razdeljeni po skupinah zaradi večjega učinka predavanja. Ker menimo, da ima lahko takšna delavnica pomemben vpliv

na ohranjanje romskega jezika pri velenjskih Romih, bomo s tem projektom, če bo le mogoče, nadaljevali tudi prihodnje leto.

Ministrica išče kje nastajajo problemi romov

Romeo Horvat-Popo

Ministrica za pravo-
sodje in pred-
sednica vladne
komisije za zašči-
to romske etni-
čne skupnosti Zdenka Cerar je
dne 20.8 obiskala največje rom-
sko naselje v krški občini Keri-
nov grm. Cerarjeva je dejala, da
je tudi obisk del njene poizved-
be, v kakšnih dejanskih razmerah
živijo Romi, njene ugotovitve pa

naj bi dale osrednji poudarek
njenim nadaljnjim odločitvam
kot predsednici omenjene komi-
sije.

Cerarjeva je glede na dosedanje
reševanje romske problematike v
okviru omenjene komisije dejala,
da so se po njenem mnenju
predstavniki države in vodstva
posameznih občin, v katerih živi-
jo Romi, že zblížali glede reše-

vanja omenjene problematike. Po
njenem mnenju so se pozitivno
odzvala tudi vsa pristojna min-
istrstva ter župani posameznih
občin. Obenem je dejala, da je v
vsakem primeru potrebno up-
oštevati mnenja Romov in
lokalne skupnosti, v kateri živijo.
20.septembra je obiskala tudi
Prekmurje, romsko naselje Vanča
vas Borejci kjer so uradno odprli
romski izobraževalni center.

Kreativni prsti v glini

Monika Sandreli

V času poletnih poč-
itnic, 13. in 14. juli-
ja 2004 je za pope-
stritev vročih dni
organiziralo romsko
društvo Veverica na veji iz Do-
brovnika ustvarjalne delavnice za
šolarje. Ker živijo na več etičnem
prostoru, so vključili v sodelo-
vanje deset Romov, deset Mad-

žarov in deset Slovencev. Tako je
šlo istočasno za spoznavanje kul-
turnega izročila treh narodov. S
skupnim delom pa so predstavili
lastno kreativnost in ustvarjalnost
na likovnem področju: obliko-
vanje figuric iz gline, okraševanje
glinenih cvetličnih lončkov s sli-
čicami iz papirja, risanjem z bar-
vami na keramiko ter v tehniki

krakeliranja, okrasitev steklenic z
mavčno oblogo ter poslikavo z
akrilnimi barvami.

Za zaključek ustvarjalne delav-
nice pa so pripravili razstavo, ki
je bila odprta skozi celo poletje.
Ogledati si jo bo možno še ob
otvoritvi novih prostorov občine
Dobrovnik.

MRO VOUDJURO

Romeo Horvat - Popo

Šukar aulav šundjum,
nevu vudji le dijvlestar kindjom.

Furdik pharo mange sinja,
uj mandar pa nikhaj na ispidinja.

Aulav fejn latar na šunauhi,
lijber krik man irinauhi.

Sa čak tijl nakhauvaf mijk akaun,
djiłkar tuke le pa phenau.

So man tijl tu dijkhes,

pal mande žaunav kaj tu mijres.

Kinjatar iyvda man rejšindjum,
nevu vudji mange kindjum.

U dijl kuč vaštu vudji mangel,
andi bari kinja sal, te kezdiynes fejs te čaundel.

Sa kirin man šinfijnes,
na žaunes so mauk tu vakijres.

Tu mro eršti vudji fejs dukhauđjal,
tre ermanja vaš kaste len phagauđjal.

Roma sam, Pišta bači

Trije romski glasbeniki iz naselja Zenkovci pod imenom Zoltan nastopajo skupaj tri leta, ob večjih nastopih pa običajno k sodelovanju povabijo še druge glasbenike, kakor je bilo tudi na nedavni Ciganski noči. Sedaj je pred njimi izid zgoščenke Roma sam (Rom sem), na kateri je šest avtorskih skladb in štiri tradicionalne romske skladbe.

Skupino sestavljajo Štefan Horvat, ki igra kitaro in poje, Mario Horvat igra violino, Milan Horvat pa bas. Izid zgoščenke je bil sicer predviden za 13. tradicionalno prireditev Ciganska noč, ki je bila to soboto na grajskem dvorišču v Murski Soboti, vendar pa pri tem ni šlo vse po načrtih, tako da bodo zgoščenko izdali predvidoma naslednji teden, pravi vodja skupine Štefan Horvat. So pa na tej prireditvi predstavili vse skladbe z zgoščenke.

Tudi ob tem nastopu so k sodelovanju povabili prijatelje - glasbenike. To sta bila Sašo Ostojčič, ki je sicer član skupine Halgato band, in Jože Horvat, rojen v Zenkovcih, ki sedaj živi v Kopru, kjer je učitelj glasbe, čez poletje pa se rad pridruži prekmurskim glasbenim skupinam ob nastopih in igra violino. Pogosto pa z njimi igra tudi Denis Horvat. Štefan Horvat pravi: »Med nami romskimi glasbeniki je sicer zelo dobro sodelovanje, in če nekdo ne more nastopiti, se lahko hitro dogovorimo s kom za pomoč. Z nami igrajo pogosto tudi glasbeniki, ki niso Romi. Za sodelovanje se dogovarjamo tudi z znanim cimbalistom Andijem Sobočanom.

Veseli me, da se v Sloveniji in tudi po drugih državah v Evropi zanimanje za romsko glasbo povečuje in tako imamo za to poletje kar nekaj zanimivih vabil. Tako gremo v sredini avgusta na drugi

svetovni festival romske glasbe in plesa, ki bo v Varšavi na Poljskem. Tam bodo romske glasbene skupine z vsega sveta. Ob naših nastopih v Pomurju, kjer smo največ v Čardi, pa so nas povabili tudi v Ljubljano in Düsseldorf. V Düsseldorfu bomo igrali v gostišču Prekmurca, ki bo ob naši glasbi ponujal prekmursko domačo hrano.«

Skladbe, ki jih igrajo, so tradicionalne romske pesmi, največ pa se posvečajo romski glasbi Panonske nižine. Avtorske skladbe in besedila zanje piše Štefan Horvat. Snemanje zgoščenke je potekalo v studiu Romik, pri tem pa sta jih podprla Romsko društvo Romani union iz Murske Sobotice in Zveza romov Slovenije, še posebej njen predsednik Jožek Horvat Muc. Med lastnimi skladbami naj naštejemo ob naslovni Roma sam še Moje Prekmurje, Pišta bači, Anuška in Roma gilaven. Dve sta v prekmurskem narečju, druge pa so v romščini.

Ime Zoltan so si nadeli zato, ker je bilo v času Avstro-Ogrske tako ime vasi, kjer živijo, in je bilo naselje vedno znano po zelo kakovostnih glasbenikih, še posebej violinistih. Štefan pravi, da sicer rad posluša romsko glasbo z vsega sveta, vendar mu je bila vedno najbližje ta panonska romska glasba, ki jo je igral že njegov oče, ki je vedno govoril, da v to glasbo Romi dajo svojo dušo.

J. Ga.

